

## Egy bencés paptanár szakmai kvalifikációja és a rendi nőnevelés

### The Professional Qualifications of a Benedictine Priest-Teacher and the Education of Women in the Order

Pálkuti Anikó

*ELTE PPK Neveléstudományi Doktori Iskola  
doktorvárományos  
ORCID: 0009-0009-7988-2272*

#### Absztrakt

Jelen tanulmányban Bánhegyi Jób bencés szerzetes (1897–1979) felekezeti tanári kvalifikációját, pedagógiai pályafutását és a nőnevelés terén végzett tevékenységét vizsgálom. Tanítványa, Görömbei András (1991) szerint „Jób bácsi” nem azért érdemelne figyelmet az utókortól, mert Habsburg Ottó főherceget irodalomra tanította, majd érettségiztette, hanem mert kiemelkedő tanáregyenység volt a pannonhalmi főiskolán és a győri bencés gimnáziumban.

Az *Életem és sorsom* (Bánhegyi, 1967) című kiadatlan gépírással készült memoár a folyamatban részt vevő szemszögekből világítja meg a hazai oktatásügy elméleti-történeti hátterét, valamint a nőkép változását a 20. század első felében. Az egodokumentumok olyasmiről is tudósítják az utókort, amiről más források nem szólnak, nevezetesen a cselekvőség, a historical agency szubjektív tényéről (Gyáni, 2019).

A forrásokat deduktív jellegű kvalitatív dokumentumelemzéssel vizsgáltam, figyelembe véve a limitációt, a szövegkonstruálás kvázi valóságteremtő szerepét, amely a memoárok egyik sajátossága (Babbie, 2001; Gyáni, 2019).

Időközben az egyházi levéltárakban feltárják a nőnevelés-történeti kutatások szempontjából különlegesnek tartott iratokat (Kéri, 2018). Cs. Varga István (2002) megállapítja, hogy Bánhegyit 1945 után mellőzték és alulértékelték, ezért célok e tanulmánnyal csatlakozni a szerző által javasolt adósságtörlesztéshez. A kutatás csatlakozik ahhoz a törekvéshez, hogy az 1626-ban alapított győri bencés gimnázium fennállásának idén 400. évfordulója alkalmából egy átfogó és teljes, a 20. század elején beköszönő rendi nőnevelést is bemutató iskolatörténeti kiadvány jelenhessen meg (Tóth, 2022).

**Kulcsszavak:** bencés rend, felekezeti tanári kvalifikáció, nőnevelés

#### Abstract

In this study, I examine the denominational teacher qualification, pedagogical career, and activities in the field of women's education of Benedictine monk Jób Bánhegyi (1897–1979).

According to his student, András Görömbei (1991), “Uncle Jób” deserves attention from posterity not because he taught Archduke Otto von Habsburg literature and performed as a committee member at his graduation exam, but because he was an outstanding teacher at the Pannonhalma College and the Benedictine grammar school in Győr.

The unpublished typewritten memoir entitled *Életem és sorsom [My Life and Destiny]* (Bánhegyi, 1967) sheds light on the theoretical and historical background of Hungarian education and the changing image of women in the first half of the 20th century from the perspective of someone who was involved in the process. Ego documents also inform posterity about matters that are not mentioned by other sources, namely the subjective fact of historical agency (Gyáni, 2019).

Deductive qualitative document analysis is applied in the examination, taking into account the limitations and the quasi-reality-creating role of textual construction, which is one of the distinctive features of memoirs (Babbie, 2001; Gyáni, 2019).

Meanwhile, documents considered to be of particular importance for research into the history of women’s education are being uncovered in church archives (Kéri, 2018). István Cs. Varga (2002) notes that Bánhegyi was neglected and underestimated after 1945; therefore, my goal is to fill this gap.

The research is part of an effort to publish an even more comprehensive history of the school on the occasion of the 400th anniversary of the Benedictine grammar school in Győr, founded in 1626 (Tóth, 2022).

**Keywords:** Benedictine order, denominational teacher qualification, women’s education

## 1. A felekezeti tanári hivatás fejlődése

Magyarországon a tanárképzés kezdetei a 17–18. századra nyúlnak vissza. A bencések 1758-tól felváltva Bakonybélben és Tihanyban filozófiára, Pannonhalmán teológiára készítették fel a szerzetesnövendékeiket, közülük kerültek ki az utánpótlást nevelő szerzetesek (Dénesi, 2019; Ladányi, 2008). Modoron már 1674-től plébániával és iskolával rendelkeztek, miután azokat a protestánsok királyi nyomásra visszaszolgáltatták az eredetileg is katolikus tulajdonosaiknak (Molnár, 1906). A bencések nyilvánosan oktattak a komáromi gimnáziumban 1776 és 1786 között (Katus, 1996). A 18. században a katolikus és a protestáns felekezetek már önálló iskolahálózattal rendelkeztek, ezt az időszakot a pedagógusszakma korai, „kvázi-professziós” szakaszának lehet tekinteni (Németh, 2012).

Az állam 1774–1802 között egyszerre a kezébe vette az iskolák anyagi gondozását, szellemi vezetését és ellenőrzését. A tanárképzés is teljesen új dolog, „*folyamatos tanpogatózás*” volt (Acsay, 1901, 180.). Kétségtelen tény, hogy a középszintű gimnáziumi tanárképzést hazánkban a bencések vezették be a rend 1802-es visszaállítása után (Rajnai, 2003).

A tanárképzés intézményes kereteire az 1867. évi kiegyezés után került sor (Ladányi, 2008). Ugyanebben az évben Vaszary Kolos megszerezte a tanári oklevelet földrajzból és történelemből – a bencések közül elsőként (Meszlényi, 1915).

1899-ben Wlassics Gyula Eötvös Lorándot nevezte ki a középiskolai tanárképző intézet elnökévé. Rendeletben írta elő, hogy a tanári pályára készülő főiskolai hallgatók a szakszerű képzettséget és a gyakorlati felkészültséget tervszerű tanulmányi rendben szerezzék meg (Ladányi, 2008).

Az első világháború a társadalmi és gazdasági élet valamennyi területén túl a tanárképzésre is torzító hatást gyakorolt, ez nyilvánult meg az 1914 utáni rendeletekben. Részben a háborús viszonyok voltak felelősek azért, hogy a tanárvizsgáló bizottság 1918–1919-ig nem tudta teljes mértékben professzionalizálni a középiskolai tanárság hivatáscsoportját. Másrészt a középiskolai tanárság a többi hivatáscsoporttal összevetve viszonylag új szakma volt, és a társadalmi megítélése elmaradt a referenciacsoportnak tartott orvosi, jogi, mérnöki hivatásokétól. 1919 májusában létrejött a Középiskolai Tanítóképző Főiskola, pontosabban a kommunista államhatalom a saját ideológiai megfontolása mentén átszervezte az intézet elődjét, így direkt módon avatkozott bele a hivatáscsoport működésébe (Garai, 2022).

1922. július 31-én Finánczy Ernő törvényjavaslata az 1899. évvel megegyezően kötelezővé tette a tanárjelöltek számára a tanárképző intézetbe való beiratkozást azzal, hogy a más főiskolát végzettek esetében e kötelezettséget a miniszter külön szabályozza (Ladányi, 2008).

Az egyházi fenntartású intézmények helyzete az oktatók és az oktatottak tekintetében is különbözött az államilag szabályozott modelltől. Magyarországon még a 20. század első évtizedeiben sem jött létre egységes, szekuláris tanárképzés, ugyanis a felekezeti jelöltek igyekeztek érvényesíteni a teológiai végzettségéből származó kedvezményeiket a vizsgákra való jelentkezésnél. Beadványaikat rendszerint kedvezően bírálták el, ez vonatkozhatott a tanulmányi idő lerövidítésére vagy a szakmai gyakorlat „otthoni”, azaz egyházi iskolában történő teljesítésére (Garai, 2022).

## 2. Nőkép, nevelés

A 20. század sokféle, összetett, gyorsan változó és egymásnak ellentmondó nőképeket sorakoztatott fel. Az első világháború nőkre gyakorolt hatása, következményei elgondolkodtattak a háború helyéről és a háborús politika nemi dimenziójáról, az önálló női lehetőségéről (Thébaud, 1991; Pukánszky, 2006).

A 19. század végéig az orvostudományban, a társadalompolitikában és a polgári kultúrában széles körben uralkodott az a felfogás, amely szerint a nő egészsége elsősorban reprodukciós szempontból fontos. Sokáig tartotta magát az a nézet, hogy a nők teste a férfiakéhoz képest befejezetlen, hiányos. A korabeli antropológusok hiedelmekre és téves elméletekre alapozták a megállapításaikat, a nőket különálló fajként pozicionálták, így továbbra is a fennálló nemi különbségeket erősítették meg.

E sztereotípiák akadályozták a lányok testnevelésének terjedését a feministák és a haladó szemléletű orvosok törekvései ellenére is. A 19. század végén Németországban egyre elterjedtebbé vált a Turnen, a férfi tornaegyesületek mellett megjelentek a női testmozgás hivatalos szervezetei. A legnagyobb változás akkor következett be, amikor a növekvő nacionalizmus és a háborús fenyegetés a lányok és a fiúk életmódjának reformját kívánta meg, és a nők Európa-szerte bekapcsolódhattak a testnevelés, majd a versenysport világába (Pfister, 2006).

A 20. század a fogyasztói társadalmak káros hatásai és egyenlőtlenségei ellenére jobb életet, kevesebb munkát és fáradtságot eredményezett. Mindez a nők számára elsősorban a háztartási munka és az anyaság átalakulását jelentette, amely csökkentette a reprodukív tevékenységekre fordított időt, és lehetővé tette számukra, hogy nagyobb mértékben részt vegyenek a társadalmi életben (Thébaud, 1991).

Az újkori magyarországi leánynevelés és női művelődés története szerves része volt az európai neveléstörténetnek. Nőemancipációs törekvések már a 19. század előtt is jelen voltak, a századfordulón pedig a feminista mozgalmak jelentkeztek. A nőket már nemcsak a háztartás vezetése, a gyermekek világra hozatala és nevelése, hanem a jó erkölcsök, a vallás, a magyar nyelv és a nemzeti értékek megtartása, ápolása miatt is kiemelt figyelem vette körül (Kéri, 2018).

A dualizmus kori Magyarországon a nők középfokú oktatását az határozta meg, hogy a kormány miként pozícionálta őket a társadalomban, mert a nemzetépítés célja a magyar anyák nevelése, a női szerepekre való felkészítés volt (Kereszty, 2010).

Az 1920-as évek Magyarországon a nők kenyérkereső pályára lépése megállíthatatlan folyamatként haladt előre. A Horthy-korszakban megnövekedett a felsőfokú végzettségű nők száma a munkaerőpiacon, elsősorban a pedagóguspályán (Pukánszky, 2006).

### 3. Kutatási keretek

A kutatás deduktív jellegű, módszere a kvalitatív tartalomelemzés (Babbie, 2001; Kéri, 2001). Elsődleges forrásként Bánhegyi Jób *Életem és sorsom* (1967) című gépírással emlékiratát, a *Nem vagy már kisleány!* (1932) című nőnevelési tanácsadó könyvét, az okleveleit és a szak-, egyben doktori dolgozatának címlapját használtam fel. Másodlagos forrásokként a nemzetközi és hazai tanári kvalifikáció, illetve a nőnevelés történetére támaszkodtam.

Kutatási kérdéseim a következők:

- Hogyan történt Bánhegyi Jób bencés szerzetes tanári kvalifikációja?
- Miként támasztja alá a korabeli tanügyi körülményeket Bánhegyi Jób memoárja?
- Hogyan kapcsolódik össze Bánhegyi Jób bencés paptanár alakjával a rendi nőnevelés?

#### 4. A memoár

Bánhegyi (eredeti nevén Berger) Berger Jób<sup>1</sup> párhuzamosan végezte hit- és bölcsészettudományi tanulmányait. Teológiából Pannonhalmán vizsgázott, a szaktárgyaiból a pannonthalmi szemeszterek alapján az állami országos tanárképző bizottság előtt. A szakvizsgálaton 1922 márciusában csupán Petz Gedeon, a nyelvész viselkedett vele kicsinyesen, mert nem volt ínyére a pannonthalmi tanárképző kivételes helyzete, csak a saját hallgatóinak a tudományában bízott. Bánhegyi (1967) a pedagógiai gyakorlatát a pápai bencés gimnáziumban töltötte, ezt követően 1922. április 24-én tette le a pedagógiai vizsgát.

Bánhegyi Jób 1925-ben és 1930-ban két-két hónapot töltött házitanítóként a királyi családnál, az özvegy Zita királynőnél és gyermekeinél a spanyolországi Lequetitióban, ahol Habsburg Ottó királyfit készítette fel az irodalom érettségi vizsgára. Részletesen leírta a számára is nagyon jelentős nap forgatókönyvét: az érettségi elnök Zichy János gróf, volt vallás- és közoktatásügyi miniszter, a kérdező tanárok Blazovich Jákó, Degenfeld Henrik, Weber Jácint és ő maga mint tételkidolgozó, illetve jelen volt még Ady Lajos debreceni tankerületi igazgató is, Ady Endre öccse. Bánhegyi Jób élete végéig büszkén emlegette, hogy a tanítványai között királyfi<sup>2</sup> is akadt (Bánhegyi, 1967).

1945–1948-ig Győrött a bencés gimnáziumban oktatott, ugyanitt 1938 és 1950 között a rendház főnöke volt, majd 1952–1966-ig ismét tanított. Az egyház és az állam közötti megromlott viszonyról, a gimnázium államosításáról annyit jegyzett meg, hogy nem politikai történelmet, hanem önéletrajzt írt (Bánhegyi, 1967).

Bánhegyi egodokumentuma olyan memoár, amelyet szerzője más forrásokra támaszkodva – a hagyatékban található újságcikk-kivágásokat, leveleket, fényképalbumot, noteszeket felhasználva – írt meg, tekintettel az adatok pontosságára (PFFK BK 725/I-IV.). Gyáni (2019) csak az igazmondás alapján zavartalan és naiv naplót tartja az egyedüli autentikus forrásnak arról, hogy mit, hogyan élt át az adott személy a konkrét időben. Jelen esetben mégis feltételezhető, hogy a katolikus-bencés paptanár memoárja mentes az „öncsalástól”, és a szövegkonstruálás kvázi valóságteremtő szerepe a minimálisra csökkenthető.

#### 5. Nem vagy már kisleány!

A memoáriró számára a nőkérdés lelkigyakorlat-vezető korában és irodalmi működésével kapcsolatban vált elméleti és gyakorlati, de nem személyes problémájává (Bánhegyi, 1967).

<sup>1</sup> Berger József az öszövétségi, komoly hangzású Jób rendi nevet a bencés hagyományoknak megfelelően a noviciátusba való jelentkezésekor, 1917-ben kapta az előjárójától (*Életem és sorsom*, 1967), családnevét 1920-ban magyarosította Bánhegyire (Anyakönyvi kivonat, 1918; 1922).

<sup>2</sup> *Királyfi a tanítványok között* címmel írt róla dokumentumriportot Szapudi András (1990), melynek elején Habsburg Ottó ajánló sorai állnak.

A bencés paptanár a harmincas években több alkalommal tartott a komáromi bencés gimnáziumban<sup>3</sup> lányok számára lelkigyakorlatot, melynek eredményességét látva Bíró Lucián rendtársa, a leánykongregáció vezetője felkérte őt egy korszerű világnézetű, útbaigazító könyv megírására. A publikáció sikere után az ország sok városába hívták előadni. Bánhegyi két oldalon keresztül sorolja azokat a helyeket, intézményeket, ahol apácáknak, lányoknak, nőknek tartott elmélkedést az elkövetkezendő évtizedekben (Bánhegyi, 1967).

A leánypedagógiai könyv Bánhegyi Jób nagy elhivatottsággal, hosszú időn át végzett lelkigyakorlat-vezetői tevékenységének az eredménye, amely két kiadást is megért. A szerző célja a fiatal nők világnézetű útbaigazítása, életvezetése volt. Szemlélete arány- és stílustartó. A figyelmet a nők természeti hivatására, az anyaságra, a család fontosságára, a lelki kultúra jelentőségére hívja fel, népszerűsíti a nők számára leginkább alkalmas, gazdagabb élettartalmat biztosító foglalkozásokat. Műve a célkitűzései alapján Tóth Tihamér<sup>4</sup> könyvei mellé helyezhető (Cs. Varga, 2002).

A szerző egyensúlyozni próbált a vallásos és a 20. század elején megjelenő modern, emancipált nézetek közvetítése között. Irodalmi példákat hoz fel a lányok katolikus elveken nyugvó útbaigazítására, miközben az ellenérvekhez modern szemléletű kortárs műveket ajánl a figyelmükbe, többek között Victor Margueritte nagy port kavart *La garçonne* (1922) és a Nobel-díjas svéd írónő, Selma Lagerlöf *Gösta Berling története* (1891) című regényét. Bánhegyi szerint az amerikai flapper edzett, bátor, megüli a lovat, a legnehezebb helyzetekben sem veszíti el a fejét, mégis igazi nő marad; ezt a típust javasolja követni. A garçon-leány azonban magányosan éli szabados, bohém életét a szenvedély korlátlan kielégítése céljából, ennek követése boldogtalansághoz vezet. Lagerlöf ekeby-i őrnagynéja kutyakorbácsot csattogtat a kezében, cseréppipa lóg fogai között és a férje helyett vezeti a gazdaságot. A nőiségből való teljes kivetkezés elszomorító példájának nevezi, hogy a forradalmak és a szovjeturalom alatt erkölcsileg mélyen lezüllött Oroszország hadseregében női zászlóaljok is vannak. A May Károlyt olvasó lányokat fiúsnak tartja, mert inkább azokkal szeretnek barátkozni és „csetepatézni” (Bánhegyi, 1932).

Közös célnak tartja a fiúk és a lányok esetében is a testnevelést, de több okból elítéli a nők versenyzését, amely hiúságot, feltűnési viselkedésséget, kétes kapcsolatokat szül. A koedukációt nem ellenzi, hiszen annak működőképességéről már életközeli tapasztalatot szerzett a leányoknak tartott lelkigyakorlatokon (Bánhegyi, 1932).

Tisztában van az aktuális divattal, a nyugaton már eszményített fiús nőképpel, amelyet a lányok soványító kúrával, koplalással, szobatornával, plasztikai műtét segítségével érnek el. A helyzet érzékeltetésére a humort sem nélkülözi: a lányok „*a Divat öfelségének parancsára készségesen elvállalnak egy hónap alatt annyi böjtöt, amennyire vallásuk parancsa egy életen keresztül se tudná őket rávenni*” (Bánhegyi, 1932, 177.).

<sup>3</sup> A mai nevén komáromi Selye Gimnázium 1919–1938 között csehszlovák fenntartóság alatt magyar tannyelvű reáliskola lett, továbbra is a bencések vezetésével (Matricula, é. n.).

<sup>4</sup> Tóth Tihamér (1889–1939) katolikus püspök, történelem szakos tanár, ELTE tanszékvezető, fiúknak szóló tanácsadó könyvek írója (Gergely, 2000).

A katolikus szerző szerint eddig a nők két szentély, a házasság és az önkéntes szüzesség közül választhattak, de most megjelent előttük egy harmadik út is: tanulhatnak, diplomát szerezhetnek, nem szorulnak arra, hogy megélhetési célból menjenek férjhez (Bánhegyi, 1937).

A *Nem vagy már kisleány!* írója magasan képzett, széles műveltségű, világot járt ember, tanári és lelkipásztori munkája, valamint külföldi utazásai során felfigyelt a nőket érintő változásokra a 20. század elején. Bánhegyi szemtanúja volt a modern magyar nő megszületésének, aki a férfiakéhoz hasonló képzésben részesülhetett már valamennyi iskolai szinten, és élhetett a kor művelődési lehetőségeivel – még ha korlátok közé szorítottan is.

## 6. Összegzés

Bánhegyi Jób tanári kvalifikációja 1922-ben az 1883. XXX. törvénycikk értelmében történt. A szerzetes memoárja és a hagyatékában fellelhető dokumentumok hűen tükrözik a korabeli tanügyi körülményeket, a visszaemlékezés reflexiói életközeli teszik a történelmet. A rendelet ellentmondásos és zavaros pontja volt az egyéves pedagógiai gyakorlat, amely szintén megkerülhetőnek tűnt (Ladányi, 2008).

A középiskolai tanárvizsgáló bizottság rugalmasan járt el a felekezeti hallgatókkal, akik a teológiai végzettségükre való tekintettel mentességet kértek a további egyetemi tanulmányok elvégzése alól. E jelöltek beadványait a tanulmányi idő lerövidítésére rendszerint kedvezően bírálták el még azokban az esetekben is, amelyekben nyilvánvaló volt, hogy a követelményeknek csak formai tekintetben tettek eleget, vagy elméleti felkészültségükhöz kétség fért. Ebben a tekintetben a velük szemben alkalmazott eljárás bizonyosan különbözött a világi jelöltek hasonló ügyeinek kimenetelétől, akiknek az esetében a bizottság inkább hajlamos volt további egyetemi tanulmányokhoz kötni a vizsgajelentkezést (Garai, 2019).

Berger Jób 1917-ben papnövendékként a győri bencés gimnázium magántanulója volt, az érettségi és az egyetemi vizsgáira, valamint a doktorátus megszerzésére is a pannonhalmi főiskola professzorai készítették fel. Pedagógiai gyakorlatát szintén a rend által fenntartott soproni iskolában töltötte le. A szakvizsgai és egyben doktorátusi dolgozata a *Vallásos és hazafias motívum összeolvadása a magyar líra történetében* címet viselte. Tanári oklevelét 1922. április 24-re datálták, teológiából ez év novemberében vizsgázott. A tanári oklevelét utólag állították ki, 1935. október 2-án, mert régebben nem volt kötelező a kiváltásuk (Bánhegyi, 1967; Tanári oklevél, 1935; Hittudományi oklevél, 1922; Szakvizsgai és doktori disszertáció, 1921).

Bánhegyi Jób tanári képesítésének hátterében jól látható, hogy a tanárvizsgáló bizottság 1918–1919-ig nem tudta teljes mértékben professzionalizálni a középiskolai tanárság hivatáscsoportját. Ennek egyik oka az első világháború minden területre kiterjedő romboló hatása, a másik a Tanácsköztársaság időszakában tett vizsgálatok megítélése volt, amely 1920 után a tanárvizsgáló bizottság elnöksége számára még

hosszú ideig problémát okozott. A VKM 1919 decemberében előírni szándékozott, hogy a tanárjelöltek társadalomtudományi és közgazdasági kurzusokat hallgatva jelentkezessenek szakvizsgálatra, de a még érvényben lévő 1883. XXX. törvénycikk lehetővé tette számukra a más egyetemeken, főiskolákon való felkészülést, melynek következtében nem jött létre az egységes tanárképzés (Garaí, 2019).

Az *Életem és sorsom* (Bánhegyi, 1967) nemcsak szerzője tanári, hanem lelkipásztori hivatásáról is szól. A nőnevelés kérdése Bánhegyit az 1930-as években a komáromi bencés gimnáziumban lányoknak tartott lelkigyakorlatok után kezdte el foglalkoztatni. 1932-ben megírta a *Nem vagy már kisleány!* -t, 1939-ben a *Magyar nőírókat*.

Bánhegyi minden bizonnyal felhasznált más forrásokat is az emlékirathoz, tekintve az adatok sokaságát és precízsgét. A retrospektív memoár egy bizonyos végpontról, jelen esetben az 1967-ből emlékező hatvanéves pap írása. A szerzetes személyes élményei gyakran szólnak kiváló tanárainról, az alapos és szigorú felkészítésről, a magas szintű követelményekről, amelyeket a rendi képzés során tapasztalt. Hitelességét az általa felsorolt benedekrendi tudós-tanárok példája és a szerzetesi habitus kötelező garantálni.

## Irodalomjegyzék

- Acsey F. (1901). A győri kath. főgimnázium története. 1626–1900. Győregyházmegye Könyvsajtója.
- Babbie, E. (2001). A társadalomtudományi kutatás gyakorlata. Balassi Kiadó.
- Bánhegyi J. (1932). *Nem vagy már kisleány!* A mai leány életútja. Metlesich Kálmán könyvnyomdája.
- Cs. Varga I. (2002). In memoriam dr. Bánhegyi Jób. In Cs. Varga I. (szerk.), *Adósságtörlesztés. Tanulmányok, esszék, recenziók, vitacikkek* (pp. 433–447.). Felsőmagyarország Kiadó.
- Dénesi T. (2019). A bencés rend a 17–18. századi magyar társadalomban. In Forgó A. & Gőzsy Z. (szerk.), *Katolikus Egyházi Társadalom Magyarországon a 18. században* (pp. 325–367.). META Egyesület.
- Garaí I. (2019). A középiskolai tanárképzés intézményei. A tanárvizsgáló bizottság és a tanárképző intézetek működése a fővárosi egyetemen az 1862–1919 közötti időszakban [habilitációs disszertáció]. Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Intézet Doktori Iskola.
- Gergely J. (2000). Tóth Tihamér (1889–1939). *Vigilia*, 65(3), 73–180.
- Gori, G. (2006). *Féminité et esthétique sportive dans l'Italie fasciste*. *Clio: Femmes, Genre, Histoire*, 23, 93–118. <https://doi.org/10.4000/clio.1869>
- Görömbei A. (1991). Jób bácsi. *Alföld*, 42(12), 93–96.
- Gyáni, G. (2019). Az ego-dokumentumok történetírói haszna. *Bárka*, 2, 69–74.
- Katus L. (1996). A rend iskolái a 19–20. században. In Takács I. (szerk.), *Mons sacer, 996–1996. II: Pannonhalma 1000 éve* (pp. 255–263.). Pannonhalmi Bencés Főapátság.

- Kereszty O. (2010). Nőnevelés és nemzetépítés Magyarországon 1867–1918. Novum Eco Kiadó.
- Kéri K. (2001). Bevezetés a neveléstörténeti kutatások módszertanába. Műszaki Könyvkiadó.
- Kéri K. (2018). Lánynevelés és női művelődés az újkori Magyarországon (nemzetközi kitekintéssel és nőtörténeti alapozással). Kronosz Kiadó.
- Ladányi A. (2008). A középiskolai tanárképzés története. Új Mandátum Könyvkiadó.
- Matricula. (é. n.). Komáromi bencés gimnázium. Matricula. <https://matricula.hu/node/639630>
- Meszlényi L. (1916). Vaszary Kolos 1832–1915. In Meszlényi L. (szerk.). A győri Szent-benedekrendi Kath. Főgimnázium értesítője az 1915-16-ik iskolai évről (pp. 1–12.). Győregyházmegyei Alap Könyvsajtója.
- Molnár Sz. (1906). A pannonhalmi főapátság története. Negyedik korszak: Nagy háborúk kora, a magyar Szent-Benedek-Rend föloszlása és föléledése. 1535–1708. In Erdélyi L. (szerk.), A pannonhalmi Szent-Benedek-Rend története. IV. Stephaneum Nyomda R.T.
- Németh A. (2012). Magyar pedagógusképzés és pedagógus szakmai tudásformák I. 1775–1945: Nemzetközi fejlődési trendek, nemzetközi recepciós hatások. ELTE Eötvös Kiadó.
- Pfister, G. (2006). Activités physiques, santé et construction des différences de genre en Allemagne. *Clio: Femmes, Genre, Histoire*, 23, 45–73. <https://doi.org/10.4000/clio.1855>
- Pukánszky B. (2006). A nőnevelés évezredei. Gondolat Kiadó.
- Sörös P. (szerk.). (1916). A Pannonhalmi Szent-Benedek-rend története. 6/A: A Pannonhalmi Főapátság története. Hatodik korszak: A rend új kora, új munkaköre 1802-től napjainkig (pp. 129–138.). Stephaneum Nyomda R. T.
- Szapudi A. (1990). Királyfi a tanítványok között. Magánkiadás.
- Thébaud, F. (1991). Introduction. In G. Duby & M. Perrot (szerk.), *Histoire des femmes en Occident*. V: Le XXe siècle (pp. 13–23.). Plon.

## Levéltári források

- PFFK B 725/5. Bánhegyi J. (1967). Életem és sorsom [kézirat].
- PFFK BK 725/2. Anyakönyvi kivonat 1922.
- PFFK BK 725/I.1. Bánhegyi Jób hittudományi és tanári oklevele.
- PFFK BK 725/I.2. Anyakönyvi kivonat 1918.
- PFFK BK 725/I.6. Bánhegyi J. (1921). A vallásos és hazafias motívum összeolvadása a magyar líra történetében. Irodalomtörténeti tanulmány [szakvizsgai és doktori disszertáció].
- PFFK BK 725/I–IV. Dr. Bánhegyi Jób.